

KESKIPISTE-LEADER RY KEHITTÄMISSTRATEGIA 2023-2027

Luonnos

YRITTÄJÄN YMPÄRISTÖ - KEHITTÄJÄN KESKIPISTE

Yrittäjän Ympäristö - Kehittäjän Keskipiste

Keskipiste-Leader ry

Kehittämisstrategia 2023-2027

Sisällys

1. Johdanto, strategian tavoitetila ja Leader-ryhmän tehtävät ja rooli paikallisena kehittäjänä	2
Johdanto	2
Visio Keskipiste-Leaderin alueesta 2030	2
Leader-ryhmän tehtävät ja rooli paikallisena kehittäjänä.....	2
2. Tiivistelmä strategian valmisteluprosessista	4
3. Toiminta-alueen kuvaus ja nykytilan analyysi	4
4. Kehittämistarpeet.....	8
5. Valitut kehittämisen painopisteet, tavoitteet ja niihin liittyvät toimet.....	10
PAINOPISTEET JA NIIHIN LIITTYVÄT TOIMET	11
1. Innostuneet ja Osallistuvat Nuoret Keskipisteessä	11
2. Viihtyminen ja Kulttuuriympäristö Keskipisteessä	12
3. Älykäs Yrittäjyys Keskipisteessä.....	13
4. Uudistuvat Yhteisöt Keskipisteessä	14
6. Rahoitussuunnitelma.....	14
7. Toimeenpanon kuvaus	15
Aktivointi	15
Yhteistyö ja verkostoituminen.....	16
Viestintä.....	17
Hallinto	17
8. Seuranta ja arviointi	18

Liite 1: Kuvaus osallistavasta valmisteluprosessista

Liite 2: Dynaaminen verkostanalyysi

Liite 3: ELY-Leader yhteistyösopimus

Liite 4: Kuntarahasitoumukset

Liite 5: Rahoitettavien hankkeiden valintakriteerit

1. Johdanto, strategian tavoitetila ja Leader-ryhmän tehtävät ja rooli paikallisena kehittäjänä

Johdanto

Edessäsi digilaitteen ruudulla tai ihan perinteisenä paperiversiona on juuri sinun, yrityksesi tai yhteisösi kannalta tärkeä asiakirja. Keskipiste-Leaderin kehittämisstrategia vuosille 2023-2027 on rakennettu alueen asukkaiden toiveista, tarpeista ja käytännön toimenpide-ehdotuksista. Kehittämistyö rakentuu neljän painopisteen eli nuorten, yhteisöjen, yrittäjyyden ja viihtyvyyden ympärille. Näitä tukevat läpileikkaavina teemoina kansainvälisyys, ympäristö- ja ilmastotoimet sekä älykkäät ratkaisut.

Paikallisen ja yhteisöllisen kehittämisen merkitys on alueellemme valtava. Leader-toiminta ja sen mahdollistama neuvonta, aktivointi, rahoitus sekä innostus ja tekemisen meininki auttavat yrittäjiä, yhteisöjä ja asukkaita toteuttamaan suunnitelmiaan ja toiveitaan, jopa unelmiaan. Ihmisten kokoisilla ideoilla vahvistetaan alueen elinvoimaa, viihtyisyyttä ja työllisyyttä – tietysti yhdessä tehden!

Maailmanlaajuiset kriisit ovat muuttaneet perusteellisesti entisiä toimintamalleja niin paikallisesti kuin globaalisti. Tulevaisuuden hahmottaminen ja ennakointi on vaikeutunut, kun globaaleja muutoksia voi tapahtua yksittäisten päivien aikajänteellä. Väestökeskittymät ja ihmisvilinä eivät välttämättä enää houkuttele ja sekava maailmantilanne korostaa maaseudun merkitystä. Maaseutu tarjoaa tilaa ja rauhaa - sille on nyt kysyntää.

Haasteellisina aikoina ihminen kaipaa pysyvyyttä. Sitä tarjoaa kotiseutumme, toisilla ihmisillä niitä on yksi, toisilla voi olla asuinpaikkojen myötä useampikin kotiseutu. Keskipiste-Leaderin alue tarjoaa asukkailleen monimuotoisen luonnon, yhdessä tekemisen perinteen, yrittäjähengen, rikkaan kulttuuri- ja urheiluelämän sekä paljon aktiivisia nuoria. Toisaalta nopeasti muuttunut maailma tarjoaa myös paljon uusia mahdollisuuksia digitaalisuuden ja älykkäiden ratkaisujen muodossa. Uudet ilmastoystävälliset energiaratkaisut ovat positiivinen haaste ja mahdollisuus erityisesti maaseudulla. Teknologia mahdollistaa paikkariippumattoman työnteon, yrittämisen ja opiskelun. Kotiseutumme, Keskipisteen alue, on maailman paras paikka ja Leaderin välineillä teemme siitä entistä paremman. Rohkeasti eteenpäin, kohti uutta vuosikymmentä!

Visio Keskipiste-Leaderin alueesta 2030

”Keskipiste-Leaderin alueella innostutaan luonnosta, luovuudesta ja kotiseudun kulttuurista. Elinvoimaa ja viihtyisyyttä rakennetaan yhdessä tehden ja älykkäästi yrittäen - huomioiden ympäristö sekä asukkaat vauvasta vaariin.

Leader-toiminta on paikallisen kehittämisen lähde, jonka voima kumpuaa juurevasta paikallisuudesta ja uskosta omiin mahdollisuuksiin. Keskipiste-Leader luo ympärilleen hyvinvointia ja tarjoaa eväät yhteiseen tekemiseen oman kotiseudun parhaaksi.”

Leader-ryhmän tehtävät ja rooli paikallisena kehittäjänä

Leaderin rooli on paikallisen kehittämisen edistämisessä. Vain paikalliset toimijat tietävät, mitä alueella todella tarvitaan. Yhdessä tekeminen ja talkoohenki, tai Keskipiste-Leaderin alueella kökkähenki, ovat

valtaisia voimavaroja. Ne mahdollistavat asioiden tekemisen ja voimauttavat sekä osallistavat tekijänsä yhteisöön.

Leader-työssä lähellä toimijoita tapahtuva aktivointi, innostaminen, neuvonta ja rahoitus ovat palveluita, jotka paitsi rohkaisevat yhdessä tekemiseen niin myös kannustavat aina uuden kehittämisen pariin. Voi huoletta sanoa positiivisessa mielessä, että maaseutumme olisi kovin erilainen ilman Leader-toimintaa. Kun toimitaan ”Ihmisten kokoisten ideoiden” kanssa, niin Leader-toiminta vahvistaa yhteiskunnallista tasa-arvoa ja sosiaalisten verkostojen rakentumista.

Elinvoiman ja viihtyisyyden vahvistamiseen ja elinkeinorakenteen monipuolistamiseen tarvitaan asukkaita, yhteisöjä ja yrityksiä. Yhteisöjen lisäksi Leaderin paikka on aina ollut myös pienyritysten tukijana. Yrittäjyyteen kannustaminen ja uusien kokeilujen tukeminen kuuluu Leaderille. Yrittäjyys kiinnostaa yhä useampaa niin nuorta kuin varttuneempaa. Leader on aidosti mukana kasvun vaiheissa ja rinnalla kulkijana. Myös kansainvälisyyteen kannustetaan. Teknologia on tuonut kansainväliset markkinat pientenkin yritysten lähelle ja saavutettavaksi.

Nuorten mukaan saanti ja nuorisotyöryhmätoiminnan vakiinnuttaminen on ollut Keskipiste-Leaderin suurimpia onnistumisia. Leader-toiminta tarvitsee nuorisotyötä ja on ollut hienoa, että Keskipiste-Leader on saanut olla yhtenä suunnannäyttäjänä tässä työssä niin Suomessa kuin muualla Euroopassa. Leader-toiminta on tasa-arvoa edistävää ja huomioi kehittämistyössä kaikki ikäluokat vauvasta vaariin.

Leader-toiminnan väkevä alkuvoima on juureva paikallisuus eli ihmisten, yhteisöjen ja yritysten halu toimia kotiseudullaan. Virtaa ja vahvuutta Leader-työhön antavat verkostot, ja tuloksellinen toiminta mahdollistuu yhteistyöllä. Kansainvälisyys tuo arvokkaan lisämausteen kehittämistyöhön. Tämä kaikki yhdessä tuottaa elinvoimaa, yrityksiä, työtä, toimeentuloa, yhteisöllisyyttä, viihtyisyyttä, tasa-arvoa ja uusia toimintatapoja sekä yhteiskunnan kannalta kestäviä ja ympäristömyönteisiä ratkaisuja.

2. Tiivistelmä strategian valmisteluprosessista

Alueen asukkaat, yhteisöt, yritykset ja sidosryhmät, nuoria unohtamatta ovat olleet merkittävässä osassa Keskipiste-Leaderin strategian laadinnassa. He ovat tuoneet omat tarpeensa ja toiveensa mukaan valmisteluun ja osallistuneet tavoitteiden, toimenpiteiden ja painopisteiden määrittelyyn. Näin Keskipiste-Leaderin strategiasta on saatu alueen näköinen ja kokoinen.

Osana valmisteluprosessia toimijoille järjestettiin avoimia työpajoja, joissa käytettiin mm. osallistavaa Menti-työkalua. Tilaisuudet järjestettiin koronatilanteesta riippuen joko kasvokkain tai etäyhteyksien avulla. Lisäksi tietoa kerättiin kaikille avoimien sähköisten kyselyiden avulla, joita jaettiin sosiaalisen median, jäsentiedotteen, nettisivujen ja suorien kontaktien kautta. Entisille ja nykyisille hallitusjäsenille suunnatussa tulevaisuustyöpajassa arvioitiin päättyvää ohjelmakautta ja työstettiin alueen nykytila- ja tarveanalyysia mm. aiemmin tehtyjen kyselyiden perusteella. Näiden pohjalta järjestettiin työpajat alueen asukkaille, toimijoille ja sidosryhmille, joissa strategian tavoitteita ja toimenpiteitä syvennettiin. Strategia viimeisteltiin Leader-hallituksen tulevaisuustyöpajassa keväällä 2022.

Verkostoanalyysi on luonteva osa strategiaprosessia, ja sen pohjalta on voitu käydä strategisia keskusteluja keskeisten kumppanien kanssa. Keskusteluissa pohdittiin yhteistyön mahdollisuuksia ja teemoja sekä sovittiin käytännön toimista uudella ohjelmakaudella alueen kehittämisen hyväksi. Valmisteluprosessin aikana on varmistettu, että Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueellisen maaseutuohjelman ja maakuntaohjelman tavoitteet tukevat Keskipiste-Leaderin strategisia painopisteitä. Yhteisiä tavoitteita löytyy esimerkiksi kestävään ja älykkääseen yrittäjyyteen, luontoliikuntamahdollisuuksiin, nuorten vaikuttamismahdollisuuksiin, alueen asukkaiden osallisuuteen sekä nuorten aikuisten paluumuuttoon ja paikkariippumattomaan arkeen liittyen. Myös alueen kuntien strategiset linjaukset tukevat osaltaan tätä paikallisen kehittämisen strategiaa.

Nuoret ovat osallistuneet strategian tekemiseen aiemminkin, mutta nyt on laadittu ensimmäistä kertaa erillinen nuorisostrategia täydentämään varsinaisen strategian tavoitteita. Materiaalia on kerätty Nuoret Keskipisteessä -kiertueen avulla, jonka valmisteluun, markkinointiin ja toteuttamiseen alueen nuoret osallistuivat aktiivisesti. Kiertue koostui nuorille suunnatuista kyselyistä, joiden tuloksia käsiteltiin tarkemmin työpajoissa yhdessä kuntien nuorisovaltuustojen ja Keskipiste-Leaderin nuorisotyöryhmän kanssa. Lopullisen muotonsa nuorisostrategia sai kesäkuussa järjestetyssä työpajassa.

Strategian valmisteluun on osallistunut noin 2300 henkilöä alueelta.

3. Toiminta-alueen kuvaus ja nykytilan analyysi

Pohjois-Pohjanmaan eteläosaan sijoittuva Keskipiste-Leaderin toiminta-alue koostuu kahdeksasta kunnasta, jotka puolestaan muodostavat kaksi seutukuntaa Suomen keskipistealueella. Vaikka Nivala-Haapajärven ja Haapaveden-Siikalatvan seutukunnat eroavat jonkin verran toisistaan, niitä yhdistää mm. samankaltainen elinkeinorakenne.

Keskipiste-Leader on toiminut vuodesta 1996 lähtien eli neljän ohjelmakauden ajan nykyisellä toiminta-alueella. Toiminta on ollut erittäin tavoitteellista ja tulokset ovat olleet erinomaisia sekä paikallisten toimijoiden kannalta että kaikilla Leader-toiminnan mittareilla mitattuna. Alue on maantieteellisesti kohtuullisen iso ja väestöltään Leader-alueena keskiverto, mutta pitkän kokemuksen perusteella kehittämistyön kannalta helposti saavutettava ja toimiva.

Asukkaita alueella on noin 41 000. Nuorten osuus asukkaista on 19 %, työikäisten 54 %, ja yli 65-vuotiaiden 27 %. Vaikka lasten (alle 15- vuotiaiden) määrän ennustetaan laskevan Keskipiste-Leaderin alueella koko maan tavoin, on alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä alueella edelleen suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Väestön muuttuva ikärakenne luo siten haasteita alueen kehittämiseksi ja elinvoimaisuudelle.

Kunnat ja väkiluku (Tilastokeskus):

Keskipiste-Leaderin alue (v. 2021)	40 760
Haapajärvi	6802
Haapavesi	6613
Kärsämäki	2533
Nivala	10396
Pyhäjärvi	4964
Pyhäntä	1631
Reisjärvi	2690
Siikalatva	5131

Väestön ikärakenne (Tilastokeskus):

Keskipiste-Leaderin alue (v. 2021)	Väestön määrä	Väestön osuus %
0 - 14 vuotiaat	7529	18,5 %
15 - 64 vuotiaat	22006	54,0 %
65+ vuotiaat	11225	27,5 %

Alueen väkiluku on laskenut

5,7 % edellisen ohjelmakauden aikana. Väestöennusteen mukaan Keskipiste-Leaderin alueen väkiluku tulee vähenemään vuoteen 2040 mennessä lähes 8 900 henkilöllä eli 21,3 %. Eläkeläisten suhteellinen osuus alueen väestöstä kasvaa lähes 7 %-yksikköä ja on noin 33 % väestöstä vuonna 2040. Vieraskielisten osuus alueella on melko pieni eli vain 1 %. MDI:n laatiman väestöennusteen mukaan koko maan väestönkasvu perustuu jatkossa vieraskielisen väestön kasvuun. Vieraskielisen väestön määrän kasvattaminen esimerkiksi työperäistä maahanmuuttoa tukemalla mahdollistaa myös Keskipiste-Leaderin alueen kehittymisen.

Paikkatietopohjaisen maaseutuluokituksen mukaan alue on kokonaan ydinmaaseutua ja harvaan asuttua maaseutua. Keskipisteen aluetta voi hyvin kuvailla maisemaltaan ”pienois-Suomeksi”, sillä monimuotoinen luonto vaihtuu eteläosan järvimaisemista peltolakeuksien ja jokilaaksojen kautta pohjoisosien suoalueisiin sekä kuiviin kangasmetsiin ja maisemaltaan upeisiin kallio- ja mäkialueisiin. Alueen asukkaat kokevat ympäristön virikkeellisenä ja turvallisena asua.

Alueen pinta-ala on 8152 km² ja väestötiheys 5 as / km²

Väestön määrä paikkatietopohjaisen maaseutuluokituksen mukaan (Ympäristökeskus):

Keskipiste-Leaderin alue	Väestön määrä	Väestön osuus %
Harvaan asuttu maaseutu	5214	13 %
Ydinmaaseutu	36164	87 %

Alueen kunnista **Haapajärven** erityispiirteisiin kuuluvat esimerkiksi aktiivinen yrittäjien yhteistyö ja yrittäjyyteen liittyvät verkostot. Haapajärvi on juuri saanut Nuorisovaltuustomyönteinen kunta -maininnan. Aktiivisen maatalouden lisäksi paikkakunnalla työllistää mm. saha-, ikkuna- ja betoniteollisuus sekä Puolustusvoimien Räjähdekeskus.

Haapavesi tunnetaan alueelle poikkeuksellisesta mäkisestä luontoympäristöstä sekä aktiivisesta kulttuuritoiminnasta tanssin, teatterin ja musiikin ympärillä. Vuosittain järjestetään Haapavesi Folk - tapahtuma. Paikkakunnalla toimii mm. Valion ja Kanteleen Voiman tuotantolaitokset.

Kärsämäen kuntaa kuvastaa yrittäjämönteisyys, josta kunta on saanut valtakunnallista tunnustusta. Kulttuuritoiminta on myös aktiivista erityisesti kuvataiteen ja musiikin parissa, esimerkiksi Kattilakosken kulttuuriosuuskunta ylläpitää Air Frosterus-taiteilijaresidenssiä. Paikkakunnan nähtävyys on talkootyöllä rakennettu Paanukirkko.

Nivala peltolakeuksineen on merkittävä maidontuottaja. Vahvan maatalouden lisäksi myös teollisuutta on paljon. Nivalan teollisuuskylä on Suomen suurimpia ja siellä toimii useita kansainvälistäkin kauppaa tekeviä yrityksiä. Nivala tunnetaan myös vahvasta kotiseututyöstä ja ”kapinahengestä” sekä vahvoista kylistään.

Pyhäjärvi tunnetaan nimikkojärvestään ja sen ympärille rakentuneesta kesäasukuksesta ja matkailusta. Paikkakunnan elinkeinorakenteen pohjana on pitkään toiminut kaivos, jonka toiminnan päättyessä rakenteille etsitään uutta käyttöä.

Pyhäntä on alueen pienin kunta, jossa on koostaan huolimatta merkittävää teollisuutta elintarvikkeista taloteollisuuteen. Pyhäntällä on myös asukasluvuun nähden eniten kesäasukkaita alueen kunnista. Pienessä kunnassa asukkaat ja yhteisöt toimivat aktiivisesti yhteistyössä.

Reisjärven luontoa leimaa erityisesti lukuisat järvet sekä Keski-Suomen puolelle kulkeva Peuran polku -reitistö. Alueen elinkeinon pohjana on maatalous, mutta muutakin yrittäjyyttä on paljon. Myös yrittäjyyskasvatukseen on panostettu. Reisjärvellä on aktiivista harrastajateatteritoimintaa ja urheilumahdollisuudet ovat hyvät.

Siikalatvan kunnan muodostavat entiset Piippolan, Pulkkilan, Kestilän ja Rantsilan pitäjät. Kunnassa sijaitsee Suomen Keskipiste, jonka mukaan Keskipiste-Leader ry:kin on saanut nimensä. Yli puolet kunnan pinta-alasta on suota. Kunnan suurin teollisuuden toimija on SSAB, tämän lisäksi kunnassa on paljon erityisesti mikroyrityksiä. Kylät ja muut yhteisöt nostavat aktiivisesti uusia ideoita alueen kehittämiseksi.

Alueella vallitsee ahkera työn tekemisen kulttuuri sekä voimakas, perinteisiin pohjautuva talkoo- eli kökkähenki. Yritteliäisyys, yhdessä tekemisen kulttuuri ja vapaaehtoisuus synnyttävät yhteisöllisyyden tunnetta ja luovat hyvän pohjan myös menestyksekkäälle Leader-toiminnalle. Tyypillistä on myös monimuotoinen kulttuuri- ja urheiluelämä.

Alueen kylät toimivat aktiivisesti ja kehittävät hankkeilla alueen elinvoimaisuutta. Kylät luovat ihmisille vahvan kotiseutuhengen ja uskon omaan tekemiseen. Pandemiat ja muut maailman myllerrykset vain vahvistavat ihmisten kaipuuta kylille ja juurilleen. Se luo hyvän lähtökohdan alueemme kehittämiseen. Kyliä alueella on laskentatavasta riippuen 80-90. THL:n osallisuutta mittaavan indikaattorin mukaan Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvien osuus väestöstä on 24,1 %, joka vastaa koko Suomen keskiarvoa (24,6 %).

Alueen vahvuutena on hyvä sijainti 4-tien ja rautatieyhteyksien varrella. Alueelle on viime vuosina rakennettu aktiivisesti laajakaistayhteyksiä ja uusia hankkeita on suunnitteilla. Traficomien v. 2020 tietojen mukaan vähintään 100 MB:n kiinteän verkon laajakaistasaatavuus oli 49 % ja vähintään 1000 MB:n saatavuus 43 % alueen kotitalouksista. Nopeasti kehittyvät verkkoyhteydet luovat hyvät edellytykset esimerkiksi paikkariippumattoman työn tekemiseen alueella.

Keskipiste-Leaderin kunnissa toimii Pyhäntää lukuun ottamatta lukio. Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä JEDU:lla on ammattikoulutuksen toimipisteet Haapajärvellä, Haapavedellä, Nivalassa sekä Siikalatvalla. Lisäksi alueella toimii Haapaveden opisto sekä Reisjärven kristillinen opisto. Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutti sijaitsee Nivalassa.

Tilastokeskuksen vuoden 2019 tietojen mukaan työvoiman osuus koko väestöstä on noin 40 %. Palvelusektori on edelleen alueella suurin työllistäjä (55 %), sen sijaan alkutuotannon osuus on vähentynyt (14 %) ja jalostuksen osuus kasvanut (29 %). Turvetuotannon alajajolla voi olla vaikutusta myös Keskipiste-Leaderin elinkeinorakenteeseen. Vähentymisestä huolimatta maa- ja metsätalouden osuus on koko maahan verrattuna (2,7 %) merkittävä ja siten jatkojalostuksen ohella alueen elinkeinon tukijalka.

Jalostuksen toimialalla nousee erityisesti rakentaminen sekä sahatavaraa ja metallituotteita valmistavien yritysten osuus. Alueella sijaitsee esimerkiksi kaksi merkittävää talotehdasta eli Pyhännän Jukkatalo Oy ja Den Finland OY:n Nivalassa sijaitseva Designitalon tehdas. Alueella ei ole suuria matkailukeskuksia, mutta matkailutoiminta rakentuu pienempien ja aktiivisesti verkostoituneiden yritysten ympärille.

Koronapandemian aikaan esimerkiksi majoitusyritysten toiminta on painottunut enemmän alueella käynnissä olevien suurien tuulivoimala- yms. työmaiden työntekijöiden majoittamiseen. Ennen pandemiaa alueelle suuntautui hieman aiempaa enemmän myös kansainvälisiä matkailijoita. Kesäasukkaita eniten on Pyhjärven, Pyhännän, Reisjärven ja Siikalatvan kunnissa (18-33 % väkiluvusta), mikä on suhteellisesti suurempi määrä kuin esimerkiksi matkailupitäjä Kalajoella.

Työpaikat toimialoittain (Tilastokeskus):

Keskipiste-Leaderin alue (v. 2019)	Alkutuotanto	Jalostus	Palvelut
	14,4 %	29,1 %	54,7 %

Vuoden 2022 alussa Keskipisteen alueen työttömien osuus työvoimasta oli 8,1 %, kun Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa vastaava luku oli 10,6 % ja koko maassa 10,4 %. Työttömyysaste vaihteli alueen sisällä 6 % ja 12,3 % välillä. Yrityskanta alueella oli vuonna 2020 noin 69 yritystä 1000 asukasta kohti (Tilastokeskus). Mikroyritysten osuus on hieman isompi, 75 yritystä 1000 asukasta kohti (Kerttu Saalasti Instituutti). Alueen vahvuuksia ovatkin yrittäjyys, aktiiviset pienyritykset sekä nuorten yrittäjyysaktiivisuus. Toisaalta yritystoiminnan jatkumisen esteenä voi olla puute jatkajista. Myös osaavan työvoiman puute aiheuttaa haasteita alueen yrityksille.

Keskipisteen alueella vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on noussut kaikissa kunnissa, mutta määrässä jäädään maan keskiarvojen alapuolelle. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on alueella matalampi, mutta toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on isompi kuin maassa keskimäärin.

Tutkinnon suorittaneet yli 14-vuotiaat (Tilastokeskus):

Keskipiste-Leaderin alue (v. 2020)	Tutkinnon suorittaneet	Keskiaste	Korkea-aste
	68 %	50 %	18 %

4. Kehittämistarpeet

Vahvuudet <ul style="list-style-type: none"> • Yrittäjyys, aktiiviset pienyritykset, nuorten yrittäjyysaktiivisuus • Yhteisöllisyys, yhteistyö ja monipuoliset verkostot, alueen toimijoiden tunteminen, talkoohenki • Kaunis, puhdas ja monimuotoinen luonto, turvallinen ja virikkeellinen ympäristö • Monimuotoinen kulttuuri- ja urheiluelämä • Ahkera työn tekemisen kulttuuri • Maa- ja metsätalous ja jatkojalostus alueen elinkeinojen tukijalka • Sijainti ja hyvät liikenneyhteydet, (4-tie, rautatie), Suomen keskipistealue	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none"> • Väestön ikärakenne, nuoret eivät palaa kotiseudulle • Nuorten vapaa-ajanviettomahdollisuuksien yksipuolisuus / vaihtoehtojen vähyyys • Alueella perinteiset toimialat jäävät yritysrahoituksen ulkopuolelle • Tyhjenevät kiinteistöt ja niiden heikko uudelleenkäyttö • Osa alueen potentiaalista jää hyödyntämättä, mahdollisuuksien tunnistamisen heikkous
Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none"> • Maaseutu houkuttelee asumisen, vapaa-ajan, yrittämisen ja työnannon paikkana - Monipaikkaisuus, digitaalisuus ja älykkäät ratkaisut, uudet työntekemisen ja asumisen muodot - Kiinteistöjen arvo houkuttelee yrittäjyyteen ja asumiseen (vakituinen tai kakkoskoti) - Paluumuutto, maahanmuutto - Parantuneiden majoitus- ja matkailupalvelujen hyödyntäminen - Kehittyvät maa- ja metsätalouselinkeinot - Paljon yrityksiä, joissa on sukupolvenvaihdos edessä, mahdollisuuksia yrittäjyyteen - Maaseutu, erityisesti luonto kokonaisvaltaisen terveyden ja hyvinvoinnin lähteenä - Monipuoliset, erityisesti luontoon liittyvät harrastusmahdollisuudet - Kiinnostus ja arvostus lähipalveluihin ja -tuotteisiin • Uudenlaiset energiaratkaisut ilmastotekoina • Uudet tavat toimia ja osallistua yhteisten asioiden hoitamiseen (4. sektori vs. perinteinen yhdistystoiminta) • Kansainvälinen kehittämistoiminnan laajentuminen • Aktiiviset ja palveluita käyttävät seniorit • Nuoret ovat kiinnostuneita vaikuttamaan ja osallistumaan alueen kehittämiseen	Uhat <ul style="list-style-type: none"> • Yhdistys- ja kylätoiminta harvojen vastuulla • Resurssipula, yritysrahoitusmahdollisuuksien kaventuminen • Väestön ikääntyminen • Yritystoiminnan jatkuminen ja puute jatkajista • Turvetuotannon alasajo • Osaavien työntekijöiden puute • Koulutuspaikkojen väheneminen • Arvomaailman koveneminen

Vaikka väestöennusteiden mukaan alueen väkimäärä olisi vähenemässä, globaalien kriisien vuoksi maaseutu houkuttelee asumisen, vapaa-ajan, yrittämisen ja työnteon paikkana. Digitaalisuuden vauhdittama paikkariippumaton asumisen ja työnteon kulttuuri voi olla apuna hidastamassa väestön vähenemistä myös Keskipiste-Leaderin alueella. Maaseutumainen alue, erityisesti luonto ja turvallinen ympäristö koetaan viihtyvyyden sekä kokonaisvaltaisen terveyden ja hyvinvoinnin lähteenä.

Alueen asukkaille, yrittäjille, yhteisöille ja sidosryhmille järjestettyjen avoimien työpajojen ja sähköisten kyselyiden kautta on selvitetty alueen kehittämistarpeita ja -toiveita tulevien vuosien osalta. Tulevaisuuden mahdollisuuksia ja voimavaroja on työstyetty työpajoissa, ja pohdittu miten niitä voidaan hyödyntää mahdollisia uhkatekijöitä vastaan.

Pienyrittäjyyden tukeminen koetaan alueella erittäin tarpeellisena edelleen. Tärkeimpinä työkaluina on noussut erilaisten kehittämistoimien tukeminen sekä investoinnit. Myös yhteistyö ja verkostoituminen sekä erilaisten kokeiluiden tukeminen ovat tärkeitä jatkossakin. Yrittäjät kaipaavat tukea myös yrityksen brändäykseen ja markkinointiin liittyvissä asioissa. Jonkin verran alueella on toivottu myös nykyistä ketterämpiä tukimuotoja, esim. setelit, sekä tukea kansainvälistymiseen ja työntekijöiden palkkaamiseen.

Tulevaisuuden tärkeiksi teemoiksi alueella ovat nousseet erityisesti matkailu ja alueen vetovoimaisuus, tunnettavuus sekä positiiviset mielikuvat. Metsään ja luontoon liittyvä yrittäjyys ovat myös tärkeitä alueella. Aiemmillä ohjelmakausilla parannettuja majoitus- ja matkailupalveluja on mahdollisuus hyödyntää erityisesti luonto- ja elämysmatkailuun liittyen.

Väestön ikääntyminen, yritystoiminnan jatkuminen ja jatkajien puute sekä osaavien työntekijöiden puute yrityksissä voivat tulevaisuudessa olla uhka alueen taloudelle ja työllisyydelle. Toisaalta maaseutu kiinnostaa mm. hyvinvointia lisäävänä ympäristönä, ja myös Keskipiste-Leaderin aluetta voidaan kehittää entistä houkuttelevammaksi ja kiinnostavammaksi. Uudet erilaiset työntekemisen ja asumisen muodot eli paikkariippumattomuus ja digitaaliset ratkaisut sekä toisaalta lähipalveluiden kehittäminen erityisesti ikäväestölle sopivaksi edistävät (paluu)muuttoa alueelle. Kauniin, puhtaan ja monimuotoisen luonnon kestävä hyödyntäminen retkeily- ja virkistyspaikkoja kehittämällä lisäävät alueen houkuttelevuutta.

Alueen vetovoiman turvaamisessa on huomioitava myös perusinfrastruktuurin kunto. Erityisesti kriisiaikana korostuu puhtaan veden ja vesihuollon merkitys. Digiyhteyksien rinnalla maaseudun liikennepalvelut ja niiden toimivuus ovat yritystoiminnan ja asumisen ehtoja.

Elinkeinoelämään ja toimeentuloon liittyvistä uhkista esillä on tällä hetkellä turvetuotannon alasajo, joka on alueella merkittävä elinkeino. Monipuolinen elinkeinorakenne ja jatkuvasti kehittyvät maa- ja metsätalouselinkeinot kuitenkin tasapainottavat mm. työllistymismahdollisuuksia. Myös uudenlaiset energiaratkaisut ilmastotekoina ja biokaasun mahdollisuudet ovat tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Alueella on myös entistä enemmän tyhjiä kiinteistöjä. Toisaalta alueen nuoret ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä, joten sukupolvenvaihdoksia edistämällä yritystoimintaan saadaan jatkuvuutta ja kiinteistöille jälleen käyttöä. Myös kaupunkialueisiin verrattuna houkuttelevalla tasolla olevat kiinteistöjen arvot voivat toimia ratkaisuna kiinteistöjen jälleenkäytölle.

Yhteisöllisyys, yhteistyö ja monipuoliset verkostot ovat alueen ja kehittämisen vahvuus. Aktiiviset kylät ja laaja yhdistyskenttä toimivat alueen kehittäjinä, ja pitävät tärkeänä edelleen esimerkiksi yhteisöllisten kokoontumispaikkojen samoin kuin toimijoiden välisen yhteistyön kehittämistä ja tukemista. Yhteisöjen pienille tai keskikokoisille hankkeille on myös tarvetta.

Ikäihmisten palveluihin, toimintaan ja hyvinvointiin halutaan kiinnittää tulevaisuudessa nykyistä enemmän huomiota, mikä onkin perusteltua myös ikärakenteen muutoksen vuoksi. Pohdinnoissa on noussut esille myös se, että yhdistys- ja kylätoiminta on entistä enemmän harvojen harteilla. Toisaalta ikääntyvä väestö on samalla myös aktiivista ja osallistuvaa. Uudet erilaiset tavat osallistua (mm. neljäs sektori) voivat lisätä alueen asukkaiden aktiivisuutta.

Myös nuoret ovat kiinnostuneita osallistumisesta ja vaikuttamisesta, kun vain oikea tapa osallistua löytyy. Nuorten osallistumista tukeva toiminta onkin Keskipiste-Leaderin vahvuuksia ja työtä nuorten kanssa tulee edelleen vahvistaa ja kehittää. Myös kulttuuri ja kansainvälistyminen ovat nousseet erityisesti nuorten työpajojen tuloksina tärkeiksi asioiksi. Harrastusmahdollisuuksiin ja vapaa-ajanviettopaikkoihin nuoret kaipaavat enemmän vaihtoehtoja.

5. Valitut kehittämisen painopisteet, tavoitteet ja niihin liittyvät toimet

Strategian neljä painopistettä kaudelle 2023-2027 ovat:

1. **Innostuneet ja Osallistuvat Nuoret Keskipisteessä**
2. **Viihtyminen ja Kulttuuriympäristö Keskipisteessä**
3. **Älykäs Yrittäjyys Keskipisteessä**
4. **Uudistuvat Yhteisöt Keskipisteessä**

Strategian läpileikkaavia teemoja ovat **kansainvälisyys, positiiviset ilmasto- ja ympäristötoimet** sekä **älykkäät ratkaisut ja digitaalisuus**. Strategian toteuttamistoimet on kuvattu painopisteittäin ja jokaisessa painopisteessä on myös avattu, miten läpileikkaavia teemoja edistetään.

Strategian tavoitteena ovat alueen elinvoiman ja viihtyvyyden turvaaminen sekä tasapainoinen kehittäminen asukkaiden näkökulmasta. Valituissa painopisteissä ja teemoissa heijastuu alueen väestörakenne, elinkeinot, luonto, aktiiviset toimijat sekä luontaiset vahvuudet ja haasteet. Alueellamme on paljon nuoria ja heidän innostuneisuutensa tulee saada kehittämisen voimaksi. Niin nuorten kuin varttuneemman väestön viihtyvyys on alueen kehittämisen perimmäinen tavoite. Työpaikat yrittäjyyden tai palkkatyön kautta luovat lähtökohdan asuinpaikan valinnalle, mutta vähintään yhtä tärkeää on viihtyminen vapaa-ajalla. Aktiiviset yhteisöt tarjoavat ihmisille mahdollisuuden vaikuttaa niin harrastusmahdollisuuksien kehittämiseen kuin ympäristön huomioimiseen. Älykkäiden ja digitaalisten ratkaisujen hyödyntäminen, kansainvälisyys huomioiden, avaavat alueellemme uusia mahdollisuuksia niin yhteisöille kuin yrityksille. Kaikki kehittämistyö alueella tulee perustua positiivisiin ilmasto- ja ympäristötoimiin.

Keskipisteen alueen asukkaiden, yhteisöjen ja yritysten näkemykset ja visiot luovat vahvan kivijalan tulevaisuuden rakentamiselle. Alueen tuntemus, pitkä ja menestyksekkäs Leader työn historia sekä paikallistoimijoiden luottamus antavat Keskipiste-Leaderille avaimet menestyksekkään työn jatkamiselle tulevilla ohjelmakaudella.

Painopisteiden ja teemojen pohjalta on määritelty mitattavat tulostavoitteet, jotka pohjautuvat aiempiin kokemuksiin sekä arvioihin nousevista tulevaisuustrendeistä. Eryistä huomioita on kiinnitetty älykkäiden ja digitaalisten ratkaisujen sekä positiivisten ilmasto- ja ympäristötoimien edistämiseksi.

Mitattavat tulostavoitteet esitetään oheisessa taulukossa.

Tulostavoitteet	Tavoite 2023-2027
Uudet työpaikat, htv	100
Tuettavien yritysten määrä	150
- josta uudet yritykset	75
- nuorten yrittäjien määrä	35
Tuettavien yhteisöjen määrä	150
Hankeissa tehtävät talkootunnit	70 000
Rahoitetut liikunta-, harraste- ja kokoontumispaikat, kpl	200
Aktiivisesti osallistuvat nuoret, kpl	1 000
Älykkäät kylät -strategiat, kpl	5
Älykkäät ja digitaaliset ratkaisut, kpl	150
Ympäristö- ja ilmastotoimet, kpl	80
Kansainväliseen toimintaan osallistuvat organisaatiot / henkilöt, kpl	20 / 100

PAINOPISTEET JA NIIHIN LIITTYVÄT TOIMET

1. Innostuneet ja Osallistuvat Nuoret Keskipisteessä

Painopisteen tavoitteena on edistää alueen kehittymistä nuorten näkökulmasta ja tarpeisiin pohjautuen. Nuorten osuus alueella on edelleen iso ja he ovat kiinnostuneita osallistumaan, joten on tärkeää vahvistaa alueella asuvien nuorten vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuuksia. Tärkeää on myös edistää alueella asuvien nuorten viihtyvyyttä ja hyvinvointia, ja toisaalta nostaa esille alueen vahvuuksia, jotka edistävät nuorten aikuisten paluumuuttoa. Nuorten kiinnostus yrittäjyyteen mahdollistaa monipuolisen ja verkostomaisen työn nuorten yrittäjyyden tukemiseksi.

Vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuudet

- Vahvistetaan ja kehitetään Nuorisoleaderia ja muita nuorten omia rahoitusmalleja
- Vahvistetaan nuorisotyöryhmätoimintaa ja haetaan uusia toimintamuotoja kansallisesti ja Euroopan tasolta
- Edistetään nuorten ja päättäjien välistä vuoropuhelua erityisesti kuntatasolla: nuorisovaltuustot, osallistava budjetointi, nuorisojärjestöyhteistyö
- Edistetään nuorten osallistumista yhdistysten toimintaan

Hyvinvointi

- Varmistetaan nuorille kattavasti erilaisia harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja paikkoja sekä tilaisuuksia sosiaalisiin kohtaamisiin
- Osallistutaan nuorten hyvinvointia edistävien verkostojen toimintaan

Nuoret aikuiset ja paluumuutto

- Huolehditaan veto- ja pitovoimasta markkinoimalla nuorille aikuisille alueen työmahdollisuuksia sekä nostamalla esiin alueen harrastusmahdollisuuksia, kulttuuria ja luontoa yhteistyössä kuntien ja seutukuntien kanssa
- Osallistetaan nuoret aikuiset teematyöskentelyyn (some, maalla asuminen, ilmasto) avulla alueen kehittämiseen

Nuorten yrittäjyyden tukeminen

- Tuetaan nuorten yrityskokeiluja (mm. 4H-yrittäjyys, NY-toiminta) omien rahoitusvälineiden kautta
- Edistetään oppilaitosten ja yrittäjien yhteistyötä, yrittäjyyskasvatusverkostoja ja yrittäjyyspolkuja
- Tuetaan nuorten yrittäjien yhteistyötä ja verkostoitumista

Kansainvälisyys

- Tunnistetaan monikulttuurisuus Keskipiste-Leaderin alueella ja hyödynnetään sitä, tuetaan monikulttuurisuuskasvatusta
- Mahdollistetaan nuorten kansainväliset kohtaamiset: kouluvaihdot, työleirit, oma kansainvälinen toiminta (ESC, Erasmus+, kv-hankkeet)

Positiiviset ilmasto- ja ympäristötoimet

- Lisätään luonnon arvostusta ja ympäristökasvatusta hankkeilla
- Tunnistetaan nuorten ilmasto- ja ympäristötietoisuus ja mahdollistetaan nuorten omat ilmastotoimet

Älykkäät ratkaisut, digitaalisuus

- Tuodaan esille ja tuetaan etä- ja lähiopiskelua mahdollistavia hybridimalleja
- Hyödynnetään pelillisyyttä nuorten aktivoimisessa
- Laajennetaan sosiaalisen median kanavien käyttöä nuorten ja nuorten aikuisten tavoittamiseksi

2. Viihtyminen ja Kulttuuriympäristö Keskipisteessä

Painopisteen tavoitteena on erityisesti vahvistaa ja kehittää monimuotoisen luonnon hyödyntämistä hyvinvointia lisäävänä ympäristönä. Monipuolisilla ja saavutettavilla retkeily- ja virkistyspaikoilla lisätään alueen houkuttelevuutta. Myös turvallinen asuinympäristö lisää alueen asukkaiden hyvinvointia. Lisäämällä ja kunnostamalla erilaisia harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia vastataan erityisesti nuorten tarpeeseen monipuolisesta ja virikkeellisestä asuinympäristöstä. Tavoitteena on myös tukea alueen elävää ja omannäköistä kulttuuritoimintaa.

Retkeily, luonto, virkistysmahdollisuudet

- Mahdollistetaan monimuotoisten ja saavutettavien reittien rakentaminen, kunnostaminen ja kehittäminen
- Tuetaan ympärivuotista retkeilyä ja luonnon virkistyskäyttöä edistäviä toimia
- Edistetään kyllien ja kuntien välistä yhteistyötä esimerkiksi reitistö rakentamisessa

Vapaa-aika, harrastusmahdollisuudet, tilat

- Tuetaan monipuolisten, ympärivuotisten harrastus- ja vapaa-ajanviettopaikkojen rakentamista ja kunnostamista
- Edistetään harrastusmahdollisuuksia
- Mahdollistetaan nuorille kokoontumisen paikkoja ja tiloja

Kulttuuri ja paikalliset tapahtumat

- Vahvistetaan alueelle ominaista kulttuuritoimintaa
- Edistetään kulttuuriperinnön siirtymistä nuorille
- Kannustetaan pienimuotoisten pop up -tapahtumien järjestämiseen
- Tuetaan tapahtumapaikkojen kunnostamista ja kehittämistä

Kansainvälisyys

- Mahdollisestaan kansainvälinen yhteistyö erityisesti kulttuuriin liittyen
- Edistetään monikulttuurisia ja kansainvälisiä tapahtumia

Positiiviset ilmasto- ja ympäristötoimet

- Tuetaan pienimuotoisia vesistönkunnostushankkeita sekä muuta luonnon monimuotoisuuden edistämistä
- Edistetään maiseman- ja kulttuuriympäristönhoitoa alueen viihtyvyyden lisäämiseksi

- Lisätään ilmasto- ja ympäristöasioiden huomioimista tapahtumissa, esimerkiksi isojen tapahtumien ympäristösertifikaatit
- Kannustetaan retkeilyyn ja luonnossa liikkumiseen ympäristön kannalta kestäväällä tavalla

Älykkäät ratkaisut, digitaalisuus

- Lisätään alueen harrastus- ja vapaa-ajan mahdollisuuksien esittämistä digitaalisessa muodossa, reittien digitaaliset kartat
- Kannustetaan QR-koodien ja virtuaalisen lisätyn todellisuuden hyödyntämiseen reiteillä ja kulttuuriympäristössä
- Edistetään kulttuuriperintöä digitalisaation ja älykkäiden ratkaisujen avulla

3. Älykäs Yrittäjyys Keskipisteessä

Painopisteen tavoitteena on varmistaa alueelle tyypillisen ja vahvan yrittäjyyden jatkuvuus sekä työvoiman riittävyys tulevaisuudessa erilaiset yrittäjyyden ja työn tekemisen mahdollisuudet huomioiden. Toimialoja tuetaan laajasti ja kiinnitetään huomiota nouseviin teemoihin, kuten biotalouteen. Alueen vahva maa- ja metsätalous mahdollistavat maaseudun uusien innovaatioiden ja energiaratkaisujen kehittämisen.

Pienyrittäjyyden tukeminen, työpaikat ja työvoima

- Tuetaan monipuolista pienyrittäjyyttä ja yrittäjyyden eri muotoja, kuten osa-aikainen yrittäjyys ja kevytyrittäjyys erityisesti nuorten kohdalla
- Etsitään ratkaisuja työvoimapulaan esimerkiksi ulkomaisen työvoiman avulla
- Vahvistetaan paikkariippumattoman työn mahdollisuuksia ja houkuttelevuutta

Osaamisen lisääminen ja verkostot

- Edistetään yritysten sukupolvenvaihdoksia ja uusien yritysten syntymistä mestari-kisälli – mallin avulla
- Edistetään yritysten osaamista ja verkostoitumista erityisesti yritysryhmähankkeiden avulla
- Tunnistetaan eri alojen koulutustarve ja suunnitellaan räätälöityjä koulutuksia
- Varmistetaan sujuvan yhteistyön jatkuminen yritysneuvontaa tarjoavien tahojen ja Keskipiste-Leaderin välillä

Toimialat

- Tuetaan erityisesti teollisuutta, teknologia- ja palvelualoja, biotaloutta sekä pienimuotoista matkailutoimintaa
- Kannustetaan pienimuotoiseen elintarviketuotantoon ja maatalouden pieniin kokeiluihin

Kansainvälisyys

- Edistetään yritysten ja yrittäjien kansainvälistä verkostoitumista
- Tuetaan yritysten kansainvälistä kasvua

Positiiviset ilmasto- ja ympäristötoimet

- Mahdollistetaan siirtyminen uusiutuviin energianlähteisiin, hajautettuun energiantuotantoon ja biopolttoaineisiin
- Kannustetaan yrityksiä energiaa säästäviin valintoihin
- Tuetaan paikallisia energiaratkaisuja, esimerkiksi pienet biokaasulaitokset, aurinkoenergian hyödyntäminen, sähköautojen latauspisteet

Älykkäät ratkaisut, digitaalisuus

- Tuetaan uusia tuotteita ja palveluita tuottavia ideoita (innovaatiot, kokeilukulttuuri)
- Edistetään yritysten digitalisaatiota, digitaalisia palveluita ja tuotteita
- Kehitetään ja markkinoidaan yhteisöllisten työtilojen käyttöä

4. Uudistuvat Yhteisöt Keskipisteessä

Painopisteen tavoitteena on tukea alueen aktiivisia yhteisöjä ja kyliä kehittämään alueen toimintaa sekä tuottamaan palveluita yhteisiin tiloihin. Tärkeää on myös toiminnan jatkuvuus yhteisöissä. Ikääntyvien määrän kasvaessa ikäihmisten hyvinvointiin ja osallistumiseen panostetaan entistä enemmän. Kun työperäinen maahanmuutto lisääntyy alueella, on tärkeää saada uudet asukkaat mukaan myös yhteisöjen toimintaan. Tavoitteena on myös saada pienet ilmastoteot osaksi yhteisöjen arkea.

Yhteisöt, kylät, yhdistykset

- Tuetaan laajasti alueen kehittyviä ja kehittäviä yhteisöjä
- Edesautetaan kuntakohtaisten yhteisöaktivaattorien toimintaa

Palvelut, kylätalot, toimintakeskukset

- Luodaan toimintaa ja palveluita erityisesti kylien yhteisiin tiloihin ja toimintakeskuksiin
- Edistetään liikkuvia palveluita, yrittäjät ja kyliä kiertävät monipalveluautot tuovat palveluita kylille tarpeiden mukaan

Ikäihmisten aktiivisuus ja yhteisöllisyys

- Edistetään ikäihmisten yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä, ennaltaehkäistään yksinäisyyttä
- Lisätään aktiivisten eläkeläisten osallistumista kehittämistoimintaan, tunnistetaan paluumuuttajat mahdollisina toimijoina
- Lisätään vuorovaikutusta ja kohtaamisia eri ikäryhmien välillä, ikääntyvät mukaan tapahtumiin ja toimintaan turvallisiksi aikuisiksi

Kansainvälisyys

- Edistetään maahanmuuttajien osallistumista paikallisten yhdistysten ja kylien toimintaan, lisätään vuorovaikutusta ja kohtaamisia
- Edistetään yhteisöjen kansainvälisiä kohtaamisia

Positiiviset ilmasto- ja ympäristötoimet

- Tuetaan yhteisöllisiä ilmasto- ja ympäristötoimia (jättekimpat, kompostointi, yhteisöviljely, biohiiletys jne.) sekä lisätään tiedotusta ja koulutusta
- Tuetaan kokoontumistilojen ilmastoystävällisiä energiaratkaisuja

Älykkäät ratkaisut, digitaalisuus

- Lisätään yhteisöjen ja asukkaiden digiosaamista. Nuoret ikäihmisten digiapuna
- Tuetaan laajakaistan saatavuutta yhteisissä tiloissa
- Edistetään digitaalisten kohtauspaikkojen syntymistä
- Tuetaan Älykkäät kylät -strategioiden laatimista ja niiden toteuttamista

6. Rahoitussuunnitelma

Monipuolisena maaseudun kehittämissyhdistyksenä Keskipiste-Leader hyödyntää rahoituslähteitä laajasti. Leader-toiminnan varmistava perusrahoitus tulee CAP27-ohjelman kautta, jonka lisäksi hyödynnetään sekä

EU-tason että kansallisia rahoitusvälineitä. Keskipiste-Leader on mukana myös Kainuun ja Koillismaan Kalaleader-ohjelman toteutuksessa.

Erasmus+ -ohjelman kautta haetut rahoitukset ovat tuttuja välineitä jo vuosien ajalta, erityisesti nuorisovaihtoihin liittyen, ja toimintaa tullaan jatkamaan. Rakennerahastojen kautta ESR-rahoitus on mahdollinen myös jatkossa. Kokemusta löytyy myös Maaseuturahaston suorista tuista ELY-keskuksen rahoittamana. Erityisesti yrityskehittämiseen ja aluekehittämiseen löytyy tukivälineitä Työ- ja elinkeinoministeriön suorista rahoituksista, joiden rahoitushaussa Keskipiste-Leader on ollut mukana.

Omat rahoitusvälineet eli Nuoriso-, Yhteisö- ja Startti-Leader ovat olleet käytössä jo pitkään ja niiden käyttöä jatketaan ja kehitetään edelleen. Uusien rahoitusvälineiden käyttöönottoa suunnitellaan esimerkiksi neljännen sektorin hanketyöhön tai uusien ympäristöratkaisujen kehittämiseen.

Joukkorahoituksen tai Japanista lähtöisin olevan kotiseuturahoitusmallin käyttäminen tai aivan uusien avausten hyödyntäminen ovat rahoituspuhjan laajentamisen tavoitteita.

CAP-rahoituksen suunnitelma ohjelmakaudelle 2023-2027

PAINOPISTEET	EU (43%)	Valtio (37%)	Kunta (20%)	Julkinen rahoitus yhteensä € ja %	Yksityinen rahoitus (tavoite)	Kokonais-rahoitus yhteensä
Nuoret	645 000€	555 000€	300 000€	1 500 000€ (20%)	250 000€	1 750 000€
Viihtyvyyys	967 500€	832 500€	450 000€	2 250 000€ (30%)	850 000€	3 100 000€
Yrittäjyys	806 250€	693 750€	375 000€	1 875 000€ (25%)	2 200 000€	4 075 000€
Yhteisöt	806 250€	693 750€	375 000€	1 875 000€ (25%)	700 000€	2 575 000€
YHTEENSÄ	3 225 000€	2 775 000€	1 500 000€	7 500 000€ (100%)	4 000 000€	11 500 000€
<i>Toimintaraha</i>	<i>580 500€</i>	<i>499 500€</i>	<i>270 000€</i>	<i>1 350 000€</i>		

Alueen kunnat ovat sitoutuneet rahoittamaan 20 % Leader-ryhmän julkisesta rahoituksesta koko ohjelmakaudeksi vuosittaisen kertosuoritusperiaatteen mukaisesti. Toimintarahan osuus on noin 15 % julkisista kokonaiskustannuksista.

7. Toimeenpanon kuvaus

Aktivointi

Paikallisuus on Leader-toiminnan lähtökohta. Keskipiste-Leaderin toimialue on osoittanut toimivuutensa paitsi paikallisuuden myös vaikuttavuuden kannalta. Alueen kauimmaisestikin nurkat ovat saavutettavissa reilun tunnin automatkalla ja noin 41 000 asukkaan väestöpohja luo hyvät edellytykset laajempaan yhteistyöhön. Leader-neuvontaa ja aktivointia tehdään fyysisesti koko alueella. Leader-työntekijät ovat mukana erilaisissa yhteisöjen ja yritysten tilaisuuksissa tuomassa Leader-tietoa ja antamassa neuvontaa. Mukana ollen myös erilaisissa tapahtumissa erityisesti nuorten tavoittamiseksi. Verkostoitumisen kautta Leader-ryhmän työntekijät tuntevat alueensa toimijat ja asukkaat, ja ovat aktiivisesti mukana siellä, missä tapahtuu.

Alueen asukkaiden aktivoinnissa ja tavoittamisessa huomioidaan entistä enemmän ns. neljännen sektorin toiminta sekä siihen liittyvät piirteet, kuten hetkellisyys ja some-keskeisyys. Kohtaamistavat ja -paikat määrättyvät luonnollisesti kohderyhmän mukaan. Yhteisöjen tavoittamisessa tärkeässä roolissa ovat kuntien hyvinvointikoordinaattorit, yhteisöasiamiehet ja muut järjestöyhdyshenkilöt, joiden kanssa suunnitellaan ja toteutetaan yhteisöjen yhteisiä tilaisuuksia ja tapahtumia. Kylien aktivoinnissa yhteistyö kyläneuvostojen kanssa on ratkaisevaa. Erityisesti ohjelmakauden alussa on tarpeen panostaa ns. korona-

exit -toimintaan. Koronan jälkeen on tuettava yhteisöllisen toiminnan käynnistymistä uudelleen ja tuoda ihmisiä entistä enemmän yhteen, eli opetellaan yhteisöllisyyttä uudelleen yhdessä alueen toimijoiden kanssa.

Yrittäjiä kohdataan parhaiten esimerkiksi yrittäjien aamukahveilla ja mikroyrittäjien verkostotapaamisissa. Yritysten kohtaamisessa olennaista on tiivis yhteistyö alueen seutukuntaorganisaatioiden, kuntien elinkeinotoimien ja Kerttu Saalasti Instituutin Mikroyrittäjyyskeskus MicroENTREN kanssa.

Fyysisten kontaktien lisäksi virtuaalista neuvontaa voidaan antaa lähestulkoon mistä ja minne vaan. Virtuaalitekniikan nopea kehittyminen luo lähes rajattomat mahdollisuudet aktivointityön tekemiseen. Nuoret ja nuoret aikuiset tavoitetaan erityisesti sosiaalisen median kautta, ja sen vuoksi Leaderin ”somekäyttäytymistä” kehitetään entistä enemmän osallistavampaan ja aktivoivampaan suuntaan. Nuorten kohtaaminen on silti edelleen tärkeää, ja siinä merkittävässä roolissa on yhteistyö alueen oppilaitosten kanssa. Vierailut kouluilla pyritään saamaan mukaan oppilaitosten vuosikelloihin ja nivotaan yhteen esimerkiksi yrittäjyyskasvatuksen ja yhteiskuntaopin aineisiin. Aktivointia toteutetaan entistä enemmän pelillisyyden kautta virtuaalisia työkaluja hyödyntäen.

Kehittämistyö on jatkuvaa uuden aistimista ja etsimistä. Leader-toiminta tarjoaa tähän loistavan alustan mahdollistamalla uudenlaiset toimintatavat ja rohkeat kokeilut. Keskipiste-Leaderille innovatiivisuus ja uudistuminen ovat olleet aina lähtökohtia niin hanketyössä kuin muussa kehittämisessä. Erityisesti nuorten mukaan ottaminen Leader-toimintaan tuo jatkossakin uudenlaista näkemystä ja uusia toimintatapoja Keskipiste-Leaderin toimintaan. Nuorisotyöryhmätoiminnan kautta nuoria saadaan pohtimaan alueemme tarpeita tuleville vuosille ja osallistumaan hanketyöhön. Erityisesti kansainvälisyys ja yrittäjyys kiinnostavat nuoria.

Myös erilaisten kampanjoiden, kuten sosiaalisen markkinoinnin avulla kannustetaan asukkaita, yhteisöjä ja yrityksiä toimimaan alueen elinvoiman, ilmastoasioiden tai jonkun muun teeman eteen.

Yhteistyö ja verkostoituminen

Leader-työn luonne itsessään on verkostomainen ja kumppanuuksiin perustuva. Monipuolisten verkostojen kautta Keskipiste-Leader on alueen kehittämisessä aktiivisesti mukana ja helposti saavutettavissa. Verkostotyö rakentuu strategisten painopisteiden mukaan ja siinä huomioidaan kohderyhminä niin nuoret, yhteisöt kuin yrityksetkin. Pääverkostoina ovat myös alueen kunnat, hallintoviranomaiset, Leader-hallitus ja muut Leader-ryhmät. Keskipiste-Leader pystyy verkostojen avulla paitsi reagoimaan nopeasti niin myös mukautumaan muuttuviin tilanteisiin ja hakemaan uusia avauksia. Keskipiste-Leader on verkostojensa ja osaamisensa kautta haluttu yhteistyökumppani.

Osana uuden strategian valmistelua Keskipiste-Leaderin kumppanuudet ja verkostot on käyty tarkasti läpi ja laadittu sähköinen verkostokartta niiden pohjalta. Esimerkiksi keskeisten paikallisten sidosryhmien, kuten seutukuntaorganisaatioiden ja Kerttu Saalasti Instituutin, kanssa on käyty strategiavaiheessa tarkempia yhteistyöneuvotteluja yritys- ja elinkeinotoiminnan edistämisestä. Toiminnan laajapohjaisuutta ja moninaisuutta voidaan kuvata parhaiten dynaamisella verkostanalyysillä, joka on liitteenä 2.

Ohjelmakausittain laaditaan Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmien kanssa yhteinen maakunnallinen strategia, joka luo suuntaviivat paikalliskehittämiseen ja rakentaa pohjaa tiiviille yhteistyölle. Yhteistyötä tehdään erityisesti alueellisten verkostojen kehittämisessä, Nuorisotoiminnassa, tiedotuksessa ja aktivoinnissa sekä yhteisöjen ja yrittäjyyden kehittämisessä. Yhteistyön edelleen kehittämistä on läpikäyty esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan Kylät ry:n, Maaseudun Sivistysliiton ja 4H-toimijoiden kanssa. Paikallisuus on valttimme, mutta yhteistyöllä ja verkostoitumisella toimimme maakunnallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Keskipiste-Leaderin yhteistyö-, kumppanuus- ja sidosryhmäverkostot ovat erittäin laajat ja monipuoliset. Alueiden välisissä ja valtakunnallisissa verkostoissa Keskipiste-Leader on mukana sekä Leader-ryhmien yhteistyössä että laajemmissa teemaverkostoissa. Keskipiste-Leaderin nuorisoaktivaattori on toiminut esimerkiksi valtakunnallisen Maaseutuverkoston nuorisotyöryhmän puheenjohtajana. Myös kansainvälinen yhteistyö on ollut luontaista läpi Leader-yhdistyksen historian. Pitkäaikaisia kumppaneita löytyy ympäri Eurooppaa esimerkiksi Irlannista, Saksasta, Hollannista ja Puolasta.

Monet Suomen Leader-ryhmät ovat hakeneet oppia Keskipiste-Leaderilta joko alueelle suuntautuneilla opintomatkoilla tai seminaareissa pidettyjen puheenvuorojen pohjalta. Keskipiste-Leaderilta on haluttu hakea toimintamalleja innovatiiviseen Leader-toimintaan niin omiin rahoitusvälineisiin, nuorisotyöhön kuin kansainvälistymiseen liittyen sekä yhteistyöhön elinkeinotoimijoiden kanssa. Keskipiste-Leaderin työntekijöitä pyydetään myös aktiivisesti eurooppalaisiin seminaareihin puhujiksi erityisesti nuorisotyön osalta. Keskipiste-Leaderin rahoittamat hankkeet ovat menestyneet useasti eurooppalaisissa hankekilpailuissa. Keskipiste-Leaderin toimintatavat on siis koettu innostavina ja rohkaisevina esimerkkeinä. Tämä luo intoa yhä uusien toimintatapojen etsimiseen.

Viestintä

Tehokas sisäinen ja erityisesti ulkoinen viestintä ovat tärkeässä osassa Keskipiste-Leaderin tarjoamien mahdollisuuksien markkinoinnissa paikallisille toimijoille sekä yhteistyökumppaneille. Viestintää on vuosien ajan kehitetty, ja pyritty pysymään mahdollisimman hyvin ajan hermolla erityisesti sosiaalisen median kasvettua suurimmaksi ulkoiseksi viestintäkanavaksi. Tuleva alueviestijämalli on varmasti osaltaan isossa roolissa kehittämässä viestintää, ja tuomassa siihen uusia tyylejä ja toimintatapoja.

Tämän hetken tärkeimmät ulkoisen viestinnän kanavat ovat Facebook sekä Instagram, joiden seuraajamäärät ovat suunnilleen samat. Pyrkimällä tehokkaaseen ja yhdenmukaiseen viestintään näissä kanavissa tavoitteena on kasvattaa seuraajamääriä ja sitä myöten lisätä alueen toimijoiden tietoutta Keskipiste-Leaderin toiminnasta. Sosiaalisen median trendien seuraaminen sekä työntekijöiden ja alueen toimijoiden kouluttaminen sosiaalisen median käyttöön hyödyttävät koko alueen kehittymistä ja lisäävät myös alueen ulkopuolelta tulevien uusien asukkaiden ja toimijoiden mahdollisuutta löytää Keskipiste-Leaderin tarjoamat mahdollisuudet.

Sisäisessä viestinnässä tärkeää on tiedon siirtyminen Keskipiste-Leaderin henkilöstön ja hallituksen jäsenten välillä, sekä julkishallinnon välillä. Näin kaikki pysyvät selvillä siitä, mitkä ovat milläkin hetkellä alueen todelliset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Omalla toiminnallaan niin henkilöstö kuin hallituskin voi luoda Keskipiste-Leaderille työkulutturia, joka mahdollistaa yhdistyksen toiminnan näkyvyyden ulospäin helposti saavutettavana ja matalan kynnyksen paikallisena kehittäjänä.

Viestinnän suurimmat haasteet tulevana vuosina kytkeytyvät alueen haasteisiin eli vanhenevaan väestörakenteeseen sekä nuorison vähentymiseen alueella. Tällöin eri ikäluokkien käyttämät sosiaalisen median kanavat tulee ottaa vielä tarkemmin huomioon. Facebook on selkeästi vanhempien sukupolvien viestintäkanava, kun taas Instagram on nuorempien käyttäjien suosiossa. Tästä syystä on tärkeää muistaa pitää hyvät yhteydet paikallismediaan, jotta Keskipiste-Leaderin toiminnasta ja erityisesti rahoituksista tiedottaminen saavat perinteistäkin medianäkyvyyttä.

Hallinto

Keskipiste-Leader on toiminut paikallisena Leader-ryhmänä vuodesta 1996 lähtien eli neljän ohjelmakauden ajan. Yhdistyksessä työskentelee neljä päätoimista ja yksi osa-aikainen toimihenkilö. Henkilöstöllä on pitkä kokemus Leader-työstä, esimerkiksi toiminnanjohtajalla on yli 20 vuoden työkokemus Keskipiste-Leaderissa. Yhdistyksellä on kolmikantainen 15 hengen hallitus sekä henkilökohtaiset varajäsenet. Hallituksesta on vuosittain erovuorossa kolmasosa.

Laatukäsikirja ohjaa toimintaa ja sitä päivitetään säännöllisesti. Uudet hallituksen jäsenet koulutetaan ennen luottamustehtävän alkua. Mahdollisille uusille työntekijöille on niin ikään perehdytysuunnitelma. Työntekijöitä ja hallituksen jäseniä koulutetaan Maaseutuverkostopalveluiden koulutuksilla tai itse järjestettävällä koulutuksella. Säännöllinen tutustuminen oman Leader-alueen toteutuneisiin hankkeisiin kokousten yhteydessä sekä vuotuiset kehittämispäivät vahvistavat hallituksen ja toimihenkilöiden osaamista. Myös hyvien käytäntöjen hakeminen niin Suomesta kuin muualta Euroopasta on osoittautunut hyväksi tavaksi osaamisen vahvistamisessa sekä hallituksen jäsenille että työntekijöille.

Keskipiste-Leaderilla työskentelee tulevilla kaudella 4-6 henkilöä. Leader-ryhmän ydintoiminnoissa työskentelee toiminnanjohtaja, hankeneuvoja, maksatusneuvoja sekä nuorisotaktivaattori. Lisäksi tarvetta on tiedottajalle ja tarpeen mukaan hankevetäjille. Leader-toiminnan kautta resurssit tulevat neljälle henkilölle ja muun hankerahoituksen tai ostopalveluiden kautta kahdelle henkilölle. Jos Leader-toimintaan kohdistuvat resurssit vähentyisivät poikkeuksellisesti, niin perustoimintaa sopeutettaisiin tai muuta kehittämisrahoitusta lisättäisiin. Naapuriryhmien ja Pohjois-Pohjanmaan ryhmien kanssa pyritään tekemään yhteistyötä esimerkiksi tiedotus- ja kansainvälistymisasiossa. Ryhmien välinen tiivis yhteistyö takaa sen, että kriisitilanteissa muista ryhmistä löytyy osaamista ja väliaikaista henkilöresurssia tilanteen niin vaatiessa. Vertaisarvioinnista alkanut ja vuosia jatkunut tiiviimpi yhteistyö laatutyön parissa jatkuu Oulujärvi Leaderin ja Ylä-Savon Veturin kanssa. Laatutyön aktiivinen vertaistuki mahdollistaa toiminnan jatkuvan kehittämisen.

Taloushallinto hoidetaan sähköisesti ulkopuolisen tilitoimiston kautta.

Keskipiste-Leaderin jäsenmäärä keväällä 2022 oli 442 kpl, joista henkilöjäseniä 153 kpl ja yhteisöjäseniä 289 kpl. Leader-yhdistyksen jäsenyys on avoin kaikille alueen asukkaille ja toimijoille. Jäsenyyden myötä mahdollistuu myös Leader-hallituksen toimintaan mukaan lähteminen. Jäsenistöön kuuluvat mm. alueen kaikki kahdeksan kuntaa. Keskipiste-Leaderin nuorisotyöryhmässä on jäseniä noin 20 kpl eri puolilta aluetta. Jäsenistön, hallituksen ja työryhmien kautta saadaan säännöllinen vuoropuhelu keskeisiin sidosryhmiin.

Omien rahoitusvälineiden eli Nuorisot-, Yhteisö- ja Startti-Leaderin kehittämisessä Keskipiste-Leader on toiminut tienraivaajana suomalaisessa ja eurooppalaisessa Leader-kentässä. Oman toiminnan kehittämistä tullaan myös jatkamaan niin rahoitusvälineiden kuin muiden toimintatapojen muodossa. Esimerkiksi neljännen sektorin eli aktiivisten kansalaisten mukaan saaminen kehittämistyöhön on tärkeää. Uudenlaiset rahoitusvälineet tai -tavat aktivoimaan ympäristötyötä ovat niin ikään tarpeen. Leader-ryhmän roolia on syytä myös hieman ravistella ja pohtia ennakkoluulottomasti uusista näkökulmista. Keskipiste-Leader voisi toimia jatkossa entistä enemmän kehittämisen alustana esimerkiksi joukkorahoituksen toteutuksessa tai kiertotalouden kehittämisessä tai jossain muussa tulevaisuusvisiossa, josta vasta aistimme heikkoja signaaleja.

8. Seuranta ja arviointi

Strategian painopisteiden ja niille asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan aktiivisesti. Tulostavoitteita seurataan vuosittain strategiaan kirjattujen indikaattoreiden avulla. Painopisteet ja niille asetetut tavoitteet nousevat alueiden tarpeesta ja kehittämiskohteista. Niiden toteutumista on seurattava tarkasti ja kyettävä reagoimaan toimintaympäristön muutoksiin. Strategian toteuttamiseen osallistuvilta hanketoimijoilta kerätään systemaattisesti palautetta Leader-toimiston toiminnasta, hankehallinnosta ja hanketoimijoiden kokemuksista kehittämistyöstä. Leader-toimiston henkilökunnan ja hallituksen itsearvioinneilla kerätään näkemystä kehittämistyön onnistumisesta. Ulkopuolisten arviointien toteuttaminen hanketyön tuloksista ja Leaderin omasta kehittämistoiminnasta on myös mahdollista.

EU-tasolla ohjelmakauden 2023-2027 seurannassa tavoitteiden ja tulosten saavuttamista painotetaan entistä enemmän, ja siksi myös Leader-toiminnan ja rahoituksen vaikuttavuuden seurantaan on

panostettava jatkossa enemmän. Pohjois-Pohjanmaan Leader-ryhmät ovat valmistelleet yhteisiä vaikuttavuusmittareita, joita tullaan käyttämään erityisesti toiminnan vaikuttavuuden seurantaan ja osoittamiseen ryhmien omien mittareiden lisäksi.

Leader-yhdistyksen tulee olla valmis toimimaan nopeasti, jos toimintaympäristössä tapahtuu äkillisiä muutoksia joko alueellisten, valtakunnallisten tai globaalien kriisien tai muiden syiden johdosta. Leader on joustava ja ketterä paikallisen kehittämisen väline. Strategiayöllä ratkotaan paikallisia haasteita ja etsitään uusia avauksia ja välineitä kehittämistyöhön. Leader-strategian ytimen pitää olla kirkas ja paikallisuudesta kumpuava, mutta riittävän väljä vastaamaan yllättäviinkin muutoksiin.